

Had de sierschijf van Helden een oudere tegenhanger?

Leo Verhart

Een paar jaar geleden publiceerde Gerard Venner een belangrijk en omvangrijk artikel in twee delen over het leven van de Roermondse notaris Charles Guillon (1811-1873).¹ Venner besteedde in deze artikelen ook aandacht aan de herkomst van de sierschijf van Helden, de parel in de archeologische collectie van Guillon. Hij bracht nieuwe gegevens in over een oudere vondstmelding van een vergelijkbare schijf – ook wel schild genoemd –, maar meende dat deze vondst niets te maken had met de Heldense sierschijf. Het moest om een tweede schild gaan dat na de ontdekking waarschijnlijk uit het zicht is verdwenen.²

Vandaar deze bijdrage met de vraag: is er sprake van een tweede schild, en zo ja, wat is er met dit object gebeurd? Met de beschikbare en nieuw ontdekte gegevens voor het beantwoorden van die vraag kunnen scenario's geschetst worden over de mogelijkheid dat er twee schilden zijn gevonden of slechts één. Bovendien zijn meer gegevens aan het licht gekomen over de ontdekking van de sierschijf van Helden zelf en de rol die de sierschijf speelde in het (familie)netwerk van Charles Guillon. Tenslotte resulteert het archiefonderzoek ook in nieuwe ontdekkingen over de betekenis en het belang van de sierschijf

De vergulde zilveren sierschijf van Helden. (foto RMO).

- 1 Gerard Venner, 'Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar en zijn omgeving' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 154 (2018) 161-203; Gerard Venner, 'De historische belangstelling van Charles Guillon' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 155 (2019) 147-189.
- 2 Venner, 'Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar' 202.

Detail van de man die vecht met de leeuw op de sierschijf van Helden. (foto RMO).

in de internationale wetenschappelijke wereld.

De beschikbare gegevens over deze tweede vondst maken uiteindelijk duidelijk welke scenario's mogelijk zijn omtrent dit archeologische raadsel en leren ons meer over de betekenis en het belang van de sierschijf in de internationale wetenschappelijke wereld. Op die manier leren we meer over de culturele biografie van de sierschijf van Helden. Dat zorgt uiteindelijk niet alleen voor inzichten over de herkomst van de sierschijf, maar ook voor nieuwe vragen over de vondst van dit archeologische topstuk.

EEN BIJZONDERE SCHIJF VAN VERRE

De fraai versierde schijf, met een doorsnede van 21 cm, is gedreven uit een plaat zilver en is

daarna verguld. Er is in het centrum een man te zien die vecht met een leeuw en het dier in een dodelijk omarming lijkt te hebben. De man draagt een geplooid tunic. Om de vechtpartij heen is aan de bovenzijde – als we ervan uitgaan dat de vechtende man op de grond zit – een ram te zien, die wordt bedreigd door twee leeuwen met opengesperde muilen en aan de onderzijde twee ‘honden’ met tussen hen in de kop van een rund.³ Waarschijnlijk is het een stier, want alle overige dieren die zijn afgebeeld zijn van het mannelijke geslacht en ook de waarschijnlijke rol die de schijf speelde in een masculiene militaire context pleit voor een stier.

3 De Grooth (1987) beschrijft deze dieren als mogelijk honden. Stark (1876) sluit de mogelijkheid niet uit dat het panthers zijn.

Europa met gebied Thracië (geel) en de vindplaatsen van mogelijk uit dit gebied afkomstige sierschijven: Helden en Sark. (tekening Olav Odé).

De betekenis van de voorstelling is niet geheel duidelijk. De vechtende man in het centrum, die een leeuw wurgt, doet denken aan het gevecht van Hercules met de Nemeïsche leeuw, bekend uit de Griekse mythologie. Echter, de vechtende dieren daaromheen passen niet in dit verhaal. De Duitse archeoloog Karl of Carl Bernhard Stark, de eerste die over de schijf publiceerde, denkt dan ook eerder aan een scene uit de dierengevechten in de arena die populair waren in de Romeinse tijd.⁴ Op grond van stilistische kenmerken wordt de herkomst van de sierschijf in Thracië gezocht, een gebied dat ligt in het zuiden van het huidige Bulgarije en het noordoostelijk deel van Griekenland.

In de schijf bevinden zich vier gaatjes en in twee daarvan zitten nog klinknagels. De schijf moet als sierobject zijn gebruikt, dat bevestigd

kon worden op een lederen borstkuras of op een schild of dat onderdeel kon uitmaken van paardentuig en dan met name als versiering op een borstpantser.

Het stuk zal gemaakt zijn in de laatste eeuwen vóór de jaartelling, maar hoe is het hier beland in een veen op de grens van Brabant en Limburg? Het kan door Keltische stammen, die in de eerste eeuw voor Christus Thracië binnenvielen, als oorlogstrofee zijn meegenomen en vervolgens meegevoerd zijn naar onze streken. Het kan ook zijn dat, toen in 12 voor Christus Romeinse legioenen ons land binnenvielen, een lid van de Thracische hulptroepen het stuk bij zich had. Vergelijkbare vondsten zijn bekend uit het *castellum* van Oberaden, die in verband worden gebracht met die Thracisch hulptroepen.⁵ Het is ook niet uit te sluiten dat

4 B. Stark, 'Drei Metallmedailons rheinischen Fundorts' in: *Bonner Jahrbücher* 58 (1876) 8.

5 Schnurbein, S. von, 'Dakisch-Thrakische Soldaten im Römerlager Oberaden', in: *Germania* 64 (1986).

het roofbuit was van een Romeins legionair. Een derde herkomstverklaring heeft niets met oorlog en roof van doen. Via handelsverkeer, vaak een uitwisselingsnetwerk dat in het sociale domein was ingebed, kan de schijf hier zijn beland. Het zal ook toen voor iedereen duidelijk zijn geweest dat het om een uniek en waardevol voorwerp ging. Tot slot is er de mogelijkheid dat de schijf niet van zover weg komt, maar is gemaakt door zilversmeden met een Thracische achtergrond, die werkzaam waren in Oost-Frankrijk.⁶

Uiteindelijk belandde de sierschijf, hoogstwaarschijnlijk als offer, maar zeker is dit niet, in het veen op de grens van Brabant en Limburg. Waar en wanneer de schijf gevonden is, zijn vragen waarop ook verschillende antwoorden mogelijk zijn.

ONDUIDELIJKHEDEN EN TEGENSTRIJDIGHEDEN

De vroegste gedrukte vermelding van de vondst dateert uit 1845 en meteen gaat het mis.⁷ In de *Alphabetische naamlijst, behorende bij de kaart van in Nederland, België en een gedeelte der aangrenzende Landen gevonden Romeinsche, Germaansche of Gallische Oudheden* is te lezen: ‘Kessel, ten N.W. van Goch (Pruisen), Penningen. In het broek de Peel, zilveren plaat waarop Hercules, Berigt van Hr. Cl. Guillon.’⁸ Dat Kessel bij het Duitse Goch wordt genoemd, berust op een misverstand. In het oorspronkelijke handgeschreven manuscript staan het Duitse Kessel en het Limburgse Kessel aan de Maas apart. Die zijn bij de gedrukte versie per ongeluk samengevoegd. In het originele handschrift is nog meer informatie over de sierschijf te vinden.⁹ De

conservator van de Nederlandse afdeling van het Rijksmuseum van Oudheden J.L.F. Janssen vermeldt:

‘in het broek bij Kessel, de Peel genaamd, is een zilveren plaat gevonden, waarop Hercules gedreven staat, thans in het bezit van den Heer Meijel, burgemeester van Kessel. Op het kasteel worden eenige gouden munten bewaard, welke vermoedelijk aldaar in de omtrek gevonden zijn. Mededeling van den Heer Cl. Guillon uit Roermond’.

Charles Guillon gefotografeerd in Parijs, ongedateerd.
(foto GAR).

6 Kaul, F., ‘The Gundestrup Cauldron: Thracian Art, Celtic Motifs’ in: *Études Celtiques*, 37 (2011).

7 Deze paragraaf is voornamelijk ontleend aan M.Th. de Grooth, ‘De sierschijf van Helden’ in: *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 67 (1987) 67-77.

8 C.J.C. Reuvers, C. Leemans & L.J.F. Janssen, *Oudheidkundige kaart van Nederland en België*. (Leiden 1845) 44-45. Janssen, die deze informatie heeft aangeleverd, vermeldt steeds Cl. Guillon en doelt daarbij op Charles en niet op zijn jongere broer Clemens Franciscus Hubertus (1822-1853).

9 UB Leiden, BPL 944 II, 36.

Leonhardt Janssen, conservator bij het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden. (foto RMO).

Janssen en Guillon kenden elkaar. Het vroegst gedocumenteerde contact is van juni 1842, maar het bleef lange tijd uitsluitend schriftelijk contact.¹⁰ De Leidse conservator bezocht Guillon pas in 1848 in Roermond en bekeek daars diens archeologische verzameling. In de periode kort na die eerste schriftelijke contacten, dus na juni 1842, informeerde Guillon Janssen over de hem bekende archeologische vindplaatsen. Op de in 1845 gepubliceerde kaart en het boekje met bijbehorende plaatsnaamlijst zijn 35 vindplaatsen in Limburg te vinden, waarvan er 22 gemeld werden door Guillon. Het lijkt erop dat Guillon in 1845 geen boekje van de schrijvers heeft gekregen. Vier jaar later, op 22 juli 1849, reageerde hij namelijk pas op de foutieve

herkomstplaats van de sierschijf. Dat is opmerkelijk omdat Guillon en Janssen in de zomer van 1848 samen door Limburg trokken om archeologische verzamelingen te documenteren, waarnemingen te doen en opgravingen uit te voeren.¹¹ Mogelijk dat toen, of vlak daarna, het boekje pas in Guillons handen kwam.

De brief van juli 1849 is niet bewaard gebleven, maar de inhoud wel. W. Pleyte noteerde in zijn manuscript *Nederlandsche Oudheden, deel Limburg* bij Kessel: 'Kessel, zilveren plaat niet aldaar gevonden maar te Panningen, volgens Guillon 22 juli 1849' en bij Helden: 'Panningen bij Helden, vechtende leeuw zilveren plaat, 1849, juli Guillon.'¹²

Er is mogelijk nog een andere reden dat Guillon reageerde op de foute vondstmelding en dat is dat hij rond die tijd eigenaar was geworden van de sierschijf. Bij het gedocumenteerde bezoek van Janssen in 1848 wordt de sierschijf niet als onderdeel van de verzameling van Guillon genoemd. Janssen beschreef in 1848 vrij gedetailleerd de gehele collectie en vermeldde daarin de latere parel van de verzameling niet. Het is daarom zeer aannemelijk dat Guillon de schijf op dat moment nog niet bezat, maar wel bekend was met de herkomst. In de aantekeningen van Janssen van Nederlandse archeologische vindplaatsen, die zich in de UB van Leiden bevinden, noemt hij voor het eerst Guillon als eigenaar. Die aantekening is niet gedateerd, maar hij memoreert daarin een publicatie van vergelijkbare sierschijven, die verscheen in 1849.¹³ Janssen vermeldt die studie als 'onlangs verschenen', zodat we kunnen aan-

10 Guillon stuurde Janssen in deze periode een reeks van brieven, waarvan er geen bewaard is. Hij noemt ze in zijn vondstenboekjes. De vroegste is van 3 juni 1842 (GAR, toegangsnummer 6002 Archief en handschriftencollectie van Charles Guillon, notaris te Roermond, nr. 2). Voor zover bekend, bezocht hij in die tijd ook niet het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden. Hij schrijft zijn naam pas in het bezoekersboek op 6 augustus 1858.

11 Leo Verhart, 'In opdracht van de minister. De Leidse conservator L.J.F. Janssen bericht Den Haag over de archeologie in Limburg tussen 1848 en 1850 (deel 1)' in: *PSHAL* 158 (2022) 165-204; Leo Verhart, 'In opdracht van de minister. De Leidse conservator L.J.F. Janssen bericht Den Haag over de archeologie in Limburg tussen 1848 en 1850 (deel 2)' in: *PSHAL* 159 (2003) 57-80.

12 Archief RMO, inv. nr. 19.07.03/365-366, klad Ned. Oudheden, Noord-Brabant en Limburg.

13 Arneth, J., *Monumente des k. k. Münz- und Antiken-Cabinettes in Wien. Die antiken Gold- und Silber-Monumente des k. k. Münz- und Antiken-Cabinettes in Wien.* (Wenen 1849).

De oudste tekening van de sierschijf van Helden in het bezit van Leonhardt Jansen. (collectie Universiteit Leiden, Bijzondere collecties, inv. nr. BPL 944).

nemen dat de schijf rond die tijd, ruwweg de tijdspanne 1849-1851, in het bezit was van Guillon. Waarschijnlijk in ditzelfde tijdsgewricht zal er ook een eerste tekening van de sierschijf gemaakt worden, die zich ook in de documentatie van Janssen bevindt. De maker is niet bekend.

Guillon had aantekeningenboekjes waarin

hij zijn archeologische verwervingen beschreef. Daarin komt de schijf niet voor.¹⁴ Er is wel een ongedateerd lijstje met Limburgse plaatsnamen waar vondsten zijn gedaan door hemzelf en door anderen. Hij noemt bijvoorbeeld een urn van blik uit Venlo, in het bezit van de heer Justen in die stad. In dat lijstje staat bij Meijel 'Romeinsche plaat'. Apart staat:

¹⁴ Dat geldt overigens niet alleen voor de sierschijf. Er zijn meer voorwerpen die in de verkoopcatalogus uit 1890 vermeld staan, maar niet voorkomen in vondstenboekjes van Guillon.

‘Nota: Bij den Heer van der Steen te Meijel, de plaat.’¹⁵ Op dit handgeschreven lijstje staan ook vondsten die door Guillon zelf zijn gedaan en de jongste vondst is nummer 172, een urn uit Horn. Volgens het aantekenboekje van Guillon werd die in juli 1840 gevonden.¹⁶ Zijn volgende gedateerde vondst was nr. 174, een urn gevonden in het Heistert tussen Roermond en Herkenbosch op 14 september 1840. Een iets latere verwerving is een bijl uit Montfort, nr. 179, die in augustus 1840 werd gevonden. Het lijkt er dus op dat Guillon in de zomer van 1840 wist van het bestaan van de sierschijf. Dat is veel eerder dan de tot nu toe veronderstelde vondstdatum van 1844. Slaat die vermelding wel op de sierschijf van Helden of gaat het om een andere vondst?

VONDSTBERICHTEN

De situatie blijkt nog complexer dan hierboven al is geschetst. Gerard Venner vestigde enkele jaren geleden de aandacht op enkele nog onbekende vondstberichten over de sierschijf van Helden.¹⁷ In 1847 kwam het negende deel van het *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden* uit en werd bij Panningen geschreven:

‘In de Peel onder dit dorp is eene oudheid gevonden bestaande in een schild of grote medaille van zilver en goud nagenoeg veertig lood zwaar, waarvan de beschrijving in de Romeinsche geschiedenis voorkomt. Het berust ten huize

van den heer J.M. Engels, in leven burge-meester van Helden woonachtig in Panningen.’

Venner maakt aannemelijk dat Guillon deze gegevens aan Van der Aa heeft verstrekt.¹⁸ Guillon had de schijf op dat moment dus niet in zijn bezit, in tegenstelling tot hetgeen Jozef Habets in 1881 schreef.¹⁹ Die merkte op dat Guillon de schijf in 1846 als geschenk had gekregen van de in dat jaar overleden J.M. Engels. Dat Guillon de schijf niet direct na de dood van Engels in handen kreeg, bewijst een tweede bericht. In 1851 verscheen namelijk de publicatie *Beschrijving van het hertogdom Limburg*.²⁰ Bij Helden en Panningen reproduceert de schrijver G.M. Poell vrijwel letterlijk de tekst die Van der Aa schreef, maar over de verblijfplaats is hij actueler en schrijft hij dat de schijf zich bij de erfgenamen van J.M. Engels bevindt.²¹ Engels overleed in 1846.

Dieper gaat Venner in op een ontdekking in 1807 van een in zijn ogen tweede schijf in de Peel. In 2010 publiceerde Huub Kluijtmans een boek over de gouden Peelhelm en meldde daarin de briefwisseling tussen de commissaris van de Koning in Noord-Brabant en de districtscommissaris van Eindhoven, C.F. Wesselman (1780-1853), over archeologische vondsten in de omgeving van Deurne.²² In de Brabantse hoofdstad wilde men meer weten over de vondst van een Romeins zwaard en een gouden schild die in het bezit zouden zijn van

15 GAR, toegangsnummer 6002 Archief en handschriftencollectie van Charles Guillon, notaris te Roermond, nr. 8.

16 Ibidem, nr. 3, vondstnr. 172.

17 Venner, ‘Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar’, 199-200. Het was Hans van de Laarschot die als eerste de relatie legde tussen dit vondstbericht en de mogelijkheid dat het om de sierschijf van Helden kon gaan. (Van de Laarschot, ‘Romeins goud in de Peel’).

18 Venner, ‘Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar’, 199; Van der Aa (1847).

19 J.J. Habets, ‘Découvertes d’antiquités dans le duché de Limbourg’ *PSHAL* 18 (1881) 3-300.

20 G.M. Poell, *Beschrijving van het hertogdom Limburg*. (Weert 1851).

21 Venner, ‘Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar’, 200. Poell schrijft Jan Willem Engels, maar dit moet J.M. Engels zijn.

22 H. Kluijtmans, *E palude emergo. Uit het veen kwam ik boven. Nieuwe feiten en inzichten Peelvondsten* (Grashoek 2010) 76. Deze gegevens waren opgespoord door Hans van de Laarschot. Hij publiceerde er voor het eerst over in 2010 (Van de Laarschot, ‘Romeins goud in de Peel’).

Meijel rond 1920 met links het huis met de muurankers waar burgemeester Goossens woonde en daarvoor – helaas buiten beeld – stond het pand van de familie Van der Steen. (foto Heemkundevereniging Medelo).

een landbouwer met de naam Van de Mortel in Deurne-Liessel.²³ Men wilde die stukken aankopen voor het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant. Twee maanden later, op 24 juni 1840, antwoordde Wesselman:

‘Ik heb het berigt dat een landbouwer te Deurne-Liessel in het bezit zoude zijn van een Romeinsch zwaard en een goud schild, welke in den Peel zoude zijn uitgegraven, zeer betwijfeld, wijl ik er nooit iets van vernomen had. Ook is mij bij onderzoek gebleken dat er niemand iets van weet. Waarschijnlijk heeft men dit verward met hetgeen in de naburige gemeente Meijel heeft plaatsgehad. Men heeft aldaar een goud schild gevonden. Voor eenige jaren te Meijel zijnde heb ik nog naar het huis van de toenmalige Burgemeester Goossens

begevend om deze merkwaardigheid te zien. Hij vertoonde mij een schild welk in den Peel in het jaar 1807 omtrent vijf voeten diep onder de oppervlakte van den grond bij gelegenheid eener turfafraving gevonden was. Hetzelve was van goud of althans zwaar verguld. Op hetzelfde waren hyroglyphen en andere figuren van leeuwen, tijgers etc. gedreven, en had de vorm van een halve maan, veel gelijkende naar een ringkraag zooals de kapiteins der infanterie nog niet zeer lang geleden op de borst droegen. De heer van Keverberg, destijds sousprefect te Cleef, had dit stuk mede naar Parijs genomen en na zijne terugkomst, volgens zeggen van den burge-meester veel geld voor geboden, doch men was het over den prijs niet eens kunnen worden.’

²³ Op een of andere manier moet Hermans toch op de hoogte zijn geweest. Hans van de Laarschot heeft bij het doorzoeken van de aantekeningen van Hermans in het Noord-Brabants archief geen verdere aanwijzingen gevonden. (e-mail, 25.08.2023 (Van de Laarschot)).

Een portret van Karel Lodewijk Willem Joseph baron van Keerbergh van Kessel (1768-1841) geschilderd door Joseph-François Ducq. Zijn historische en archeologische belangstelling wordt geïllustreerd door een kopie van een vrouwenbeeld uit Herculaneum in de nis op de achtergrond. (collectie Groeninge Museum, Brugge).

HET OUDSTE BERICHT TEGEN HET LICHT: DE RINGKRAAG VAN WESSELMAN

Als het bericht van Wesselman op waarheid berust en het de sierschijf van Helden betreft, dan zou de vondst dus bijna veertig jaar eerder zijn gedaan dan de vroegst gedrukte vermelding presenteert. Gerard Venner, en ook Hans van de Laarschot, die als eerste over de brieven rond de vondst van 1807 publiceerde, wijzen de veronderstelling dat het om de sierschijf van Helden gaat af.²⁴ De belangrijkste argumenten zijn de halve maanvorm en de aanwezigheid van *hyroglyphen* op de schijf. Venner veronderstelt dat

de vondst van 1807 in Meijel een tweede schild is, dat daarna waarschijnlijk uit het zicht is verdwenen.²⁵ Om verwarring te voorkomen met de sierschijf van Helden, wordt in het vervolg van dit artikel deze schijf uit Meijel meermaals 'de ringkraag' genoemd.

De vraag van de commissaris van de Koning maakt duidelijk dat bij het in 1837 opgerichte Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant al langer iets bekend moet zijn geweest over de vondst van een zwaard, een gouden schild en over de vindplaats. In de brief met het verzoek aan Wesselman worden mondelinge mededelingen genoemd als aanleiding. Tevens was er informatie over de mogelijke eigenaar/vinder, in die zin dat een naam werd vermeld. Het zal de Brabantse oudheidkundige C.R. Hermans zijn geweest die over die informatie beschikte en er voor heeft gezorgd dat het medebestuurder van het genootschap, de toenmalige commissaris van de Koning, Baron Andreas van den Bogaerde van Terbrugge (1787-1855), de brief deed uitgaan om meer informatie over de vondst te achterhalen. Omdat Wesselman niets kon ontdekken in Deurne-Liessel meende hij dat hier sprake moest zijn van verwarring en dat het bericht van een Deurnse vondst te maken zou hebben met de ontdekking van een gouden schild (ringkraag) in Meijel.

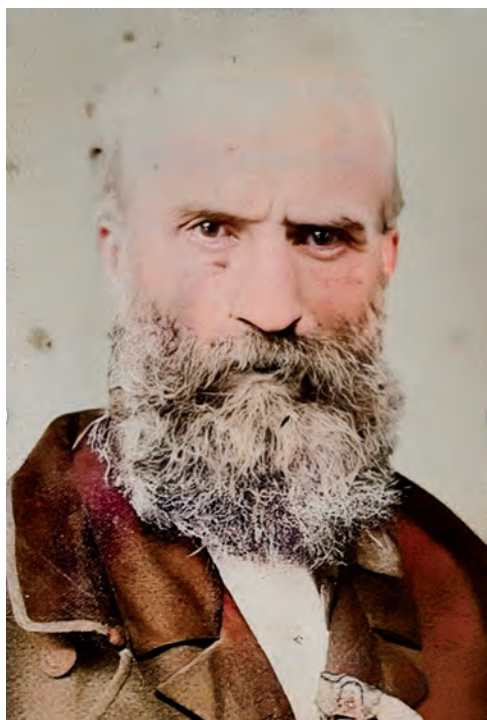
Zoals beschreven had Wesselman dat schild enige jaren geleden zelf bij de toenmalige burgemeester Goossens gezien. Theodoor Goossens (1758-1839) was van 1798 tot 1815 burgemeester van Meijel. Over de precieze vindplaats meldt Wesselman niets, wel dat het in de Peel lag op een diepte van vijf voet. Het is aannemelijk dat de vondst gedaan is op het grondgebied van de gemeente Meijel, eventueel op betwiste stukken grond die door Meijel als haar grondgebied werd beschouwd. Panningen en Helden waren van mening dat zij daar recht op hadden.

²⁴ Laarschot, H. van der, 'Romeins goud in de Peel' in: *De Trompetter* (3 maart 2010) 7.

²⁵ Venner, 'Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar', 202.

De Brabantse oudheidkundige C.R. Hermans (foto L. Stollenwerk. Brabant-Collectie, Universiteitsbibliotheek Tilburg.)

Afbeelding van vermoedelijk burgemeester Barthel van der Steen van Meijel. (foto Heemkundevereniging Medelo).

Goossens overleed in 1839, dus het is aannemelijk dat Wesselman vóór dat jaar de schijf gezien heeft. De ringkraag zou zijn gevonden in 1807, tijdens de ambtsperiode van Goossens.

Tot zover zou het over de sierschijf kunnen gaan, maar met Wesselmans beschrijving van de Meijelse schijf ontstaat er twijfel. Opgemerkt dient te worden dat hij de schijf beschreef uit zijn geheugen, want hij had die enige jaren geleden gezien. Als dieren op de schijf noemt hij leeuwen, tijgers en nog meer, maar wat die laatste dieren zijn, daar gaat hij verder niet op in. Met de tijgers zou hij de twee, door De Grooth als honden geïdentificeerde dieren kunnen bedoelen. Verder herinnerde hij zich *hyroglyphen*. Die staan niet op de sierschijf van Helden, maar het is ook de vraag wat hij daarmee bedoeld zou

kunnen hebben. Het zouden pictogrammen moeten zijn, met als bekendste in die tijd de Egyptische hiërogliefen. Hij specificeert die hiërogliefen helaas niet.

Tot slot zegt hij iets over de vorm. Hij noemt een halve maan en koppelt dat direct aan de ringkraag die in het verleden door militairen werd gedragen. Zoals de tekst luidt, is het duidelijk dat de vorm van de vondst in Meijel uit 1807 anders is dan die van de sierschijf uit Helden. Het is het belangrijkste argument voor de opvatting dat er sprake is van twee vergulde 'platen': een halvemaa nvormige schijf uit Meijel en een ronde sierschijf uit Helden.

Venner legt een verband tussen Guillon en de vondst van 1807.²⁶ Hij schrijft dat de notitie van Guillon in zijn ongedateerde lijstje met

26 Venner, 'Charles Guillon (1811-1873) Een notabel verzamelaar', 202.

Limburgse plaatsnamen, waar vonden zijn gedaan door hemzelf en door anderen, moet slaan op de vondst van 1807. Guillon noteerde: 'Meijel Romeinsche plaat' en de extra aantekening 'Nota: Bij den Heer van der Steen te Meijel, de plaat.'²⁷ Ook Kluijtmans meent dat die aantekening gezien moet worden in de context van de ontdekking van de ringkraag.²⁸

Het is zeer opmerkelijk dat in de kleine driehoek Meijel-Helden-Panningen (Maris) in korte tijd twee vergulde, zilveren objecten zijn gevonden. Dergelijke artefacten zijn zeer zeldzaam in Europa en hier in de Peel zouden kort na elkaar twee aan het licht zijn gekomen. Van één, de ringkraag uit Meijel, wordt later niets meer vernomen. Ook is het opmerkelijk dat Guillon, als uiteindelijke eigenaar van de sierschijf van Helden, nooit duidelijk aan die andere oudere vondst, de ringkraag, als aparte vondst heeft refereerd. Zou het toch niet kunnen zijn dat het om één en hetzelfde voorwerp gaat? De redenering daarvoor is echter met de hierboven genoemde gegevens speculatief. Het zilver, de vergulding, de leeuwen en de tijgers of honden komen met elkaar overeen. De mededeling dat er hiërogliefen op staan is gebaseerd op een waarneming van enkele jaren oud en daar zouden vraagtekens bij gezet kunnen worden. Rest de halve maanvorm. Hoewel ongelukkig geformuleerd zou er de mogelijkheid kunnen zijn dat Wesselman probeerde het gebruik van de schijf te duiden door het te vergelijken met ringkraag die door militairen werd gedragen. Maar dit lijkt toch een vergezocht argument.

Uitsluitel zou mogelijk de reis van de heer Van Keverberg naar Parijs kunnen geven. Karel Lodewijk Willem Joseph baron van Keverberg van Kessel (1768-1841), was tussen 1804 en 1811 onderprefect van het arrondissement Cleve (Kleef). Echter in de beschikbare archiefstuk-

ken over hem zijn tot op heden geen aanwijzingen gevonden en ook geen sporen te vinden dat hij in Parijs bij de belangrijkste archeologische instelling van dat moment, het in 1793 geopende *Musée du Louvre*, informatie heeft ingewonnen. Het is trouwens opmerkelijk dat Van Keverberg met een vondst, die niet in zijn arrondissement was gedaan – Meijel viel immers onder het arrondissement Nedermaas – naar de Franse hoofdstad is afgereisd. Voor echter verder in te gaan op deze ringkraag van Meijel, is het goed de verwickelingen rond de sierschijf van Helden te vervolgen.

DE VINDPLAATS VAN DE SIERSCHIJF VAN HELDEN

Ondanks alle verwarring en het geringe aantal aanknopingspunten rond de vindplaats van de sierschijf van Helden lukte het Marjorie de Grooth met de beschikbare gegevens de globale locatie te achterhalen. Een belangrijke aanwijzing daarvoor was de eerder vermelde publicatie van B. Stark uit 1876. Het gaat om Karl – of Carl – Bernhard Stark (1824-1879), classicus en kunsthistoricus, die hoogleraar was in Heidelberg.²⁹ De vraag is hoe hij aan zijn kennis over de sierschijf kwam? Op 9 december 1875 gaf Stark in Bonn, in de reeks *Winckelmannsfeste*, een lezing over drie sierschijven uit het Rijnland, waaronder de sierschijf van Helden. Zijn publicatie was daar de verkorte (!) weerslag van. Stark schrijft in het artikel hoe hij zijn informatie had verkregen.³⁰ Die was niet uit de eerste hand. De gegevens waren afkomstig uit brieven van pastoor Franssen uit Ittervoort aan rector Aldenkirchen en aan het bestuur van de vereniging. Het is het niet duidelijk of hij ook brieven van Franssen zelf had gekregen. Met rector Aldenkirchen bedoelde hij Kaspar Anton Joseph Aldenkirchen (1844-1904), kunst-

27 GAR, toegangsnummer 6002 Archief en handschriftencollectie van Charles Guillon, notaris te Roermond, nr. 8.

28 H. Kluijtmans, *De Gouden Peelhelm*. (Soesterberg 2020) 123.

29 <https://arthistorians.info/starkk> (geraadpleegd 06.12.2023).

30 Stark, 'Drei Metallmedaillons rheinischen Fundorts', 7-8, noot 1.

historicus uit Viersen en kapelaan van de St. Remigius Kirche in die stad.³¹ Helaas bevinden zich noch in het stadsarchief, noch in het archief van het parochie van St. Remigius gegevens over deze contacten.³² Aldenkirchen werd in 1892 benoemd tot *Domkapitular* in Trier. Ook in die stad is niets te vinden.³³ Deze sporen liepen dus dood.

Caspar J.H. Franssen, was onder andere pastoor in Ittervoort. Hij stelde de verkoopcatalogus van Guillon zijn collectie samen. (foto naar Michels 1914, zonder pagina).

Met de vereniging die Stark in zijn artikel noemde, bedoelde hij de *Verein von Altertumsfreunden im Rheinlande* in Bonn, de uitgever ook van de *Bonner Jahrbücher*. In relatie tot Stark en Aldenkirchen is in het verenigingsarchief wel wat correspondentie bewaard gebleven.³⁴ In februari 1876 schreef Aldenkirchen aan Stark dat door het slechte weer in het begin van dat jaar de retourreis van de sierschijf naar de advocaat Guillon in Roermond vertraging had opgelopen.³⁵ Aldenkirchen zou daar een reisvergoeding voor ontvangen, maar die kon nog niet uitgekeerd worden. Constant Guillon, de broer van de inmiddels overleden Charles, moet in 1875 toestemming hebben verleend om de schijf naar Bonn over te brengen om daar getekend te worden en mogelijk is de schijf ook getoond aan de toehoorders tijdens de lezing van Stark. Aldenkirchen heeft de schijf opgehaald in Roermond en overgebracht naar Bonn. Daar werd die door A. Henry gelithografeerd.³⁶ Het is de vroegst gepubliceerde afbeelding van de sierschijf. Het is niet uitgesloten dat bij het transport ook aantekeningen van Charles Guillon zijn meegegaan, maar hierover wordt in de brief niet gerept. Stark schrijft in zijn artikel wel over aantekeningen van de overleden Guillon, maar gaat op de aard daarvan niet in. Het is dus onduidelijk of hij die zelf heeft gelezen, of dat Franssen in zijn brieven aan Aldenkirchen naar die aantekeningen verwees.³⁷

31 Anoniem, 'Erinnerungen an Domkapitular Joseph Aldenkirche' in: *Was bietet Viersen?*, 14 (1962) Heft 4 23-24.

32 Ik ben Marcus Ewers van het stadsarchief Viersen en Reinhold Hörkens van het Pfarrarchiv St. Remigius erkentelijk voor de verstrekte informatie over Anton Aldenkirchen.

33 Omdat Viersen respectievelijk ressorteerde onder de bisdommen van Keulen en Aken was er nog de mogelijkheid dat in een van beide archieven nog sporen konden worden gevonden. Echter alleen gegevens die verband houden met het ambt zijn bewaard gebleven.

34 Alleen de correspondentie van 1876 is bewaard gebleven. Oudere correspondentie ontbreekt.

35 Er is natuurlijk altijd de mogelijkheid – maar op geen enkele manier momenteel aantoonbaar – dat er gegevens van Guillon zijn meegegaan en dat dit niet meer is teruggekeerd in de uiteindelijk bewaarde documentatie van Guillon in Roermond.

36 Aimé Constant Fidèle Henry (1801-1875).

37 Zowel in de nagelaten aantekeningen van Franssen, noch in de nalatenschap van Constant Guillon bevonden zich deze aantekeningen (Heberle, *Katalog der reichhaltigen Kunst-Sammlungen*). Hoewel in de aantekeningen van Guillon de naam van Stark niet voorkomt, kunnen beide mannen elkaar mogelijk hebben gekend Stark maakte een reis door Frankrijk en België en bezocht o.a. Antwerpen (K.B. Stark, *Städteleben, Kunst und Alterthum in Frankreich: nebst einem Anhang über Antwerpen. (Jena 1855)*). Op doorreis kan hij Roermond hebben bezocht.

De eerste gepubliceerde afbeelding van de sierschijf van Helden. (naar Stark 1876, Tafel IV).

Op basis van de door Franssen verstrekte gegevens was de schijf volgens Stark gevonden bij het turfsteken in de Peel, in een van de talloze veenplassen. In tegenstelling tot wat De Grooth schrijft, is hij echter niet erg specifiek. De Grooth schrijft – Stark volgend – dat de schijf is gevonden bij het turfsteken in de Peel, niet ver van de

Houwenberg, ten noordwesten van het gehucht Maris.³⁸ Stark memoreert echter eerst de talrijke Romeinse vondsten in het gebied bij Panningen, voorbij Helden. Dan schrijft hij dat aan de andere kant van Panningen, vlak bij de Peel, een enorme heuvel ligt waarop het dorp Maris is te vinden. Die heuvel heet de Tafelberg.³⁹ Op een

38 De Grooth, 'De sierschijf van Helden', 68.

39 De Tafelberg komt volgens Jos Pouls niet voor in Helden (e-mail, 01.09.2024).

Uitsnede Tranchotkaart van het gebied rond Meijel en Helden, rond 1800. 1: Meijel, 2: Helden, 3: Marris, 4: Houwenberg.

andere heuvel, de Houwenberg, liggen belangrijke Romeinse begraafplaatsen. Vanaf die begraafplaatsen kijk je over een deel van de Peel met namen zoals het zogenaamde Zwartwater, de Peel en de Duivel.⁴⁰

Op de topografische kaart van 1837-1844 zijn de namen van door Stark genoemde veenplassen niet terug te vinden, maar hij doelt op het veengebied westelijk van de Houwenberg. Overigens op de meer gedetailleerde kadastrale minuutkaarten, die tussen 1811 en 1832 zijn samengesteld, komen deze toponiemen ook niet voor. Het is de vraag hoe betrouwbaar Stark is voor de bepaling van de vondstlocatie van de sierschijf. Hij vindt de namen van deze gevaar-

lijke hoogveenpoelen veelzeggend, maar gaat verder niet in op welk deel van de Peel de vondst nu precies komt.

De Grooth schrijft dat de schijf bij het graven van turf uit een van die plassen aan het licht is gekomen, waarna deze in het bezit kwam van Guillon.⁴¹ Zij meent dat dit door Stark aange-merkte gebied ten westen van de Houwenberg, de Kesselsche Velden, de meest aannemelijke vindplaats van de schijf is.⁴² Haar argumenten daarvoor zijn de ligging ten noordwesten van Maris, maar ook de eerdere verwarring dat de sierschijf uit Kessel afkomstig zou zijn. Als de vindplaats inderdaad de Kesselsche Velden is, zou ook de bron van verwarring over de vind-

40 Volgens Jos Pouls werden de zwarte poelen in de Peel wel gezien als de 'deksels van de hel' (e-mail, 01.09.2024). Op de Tranchotkaart ligt het Duyvelsveld iets ten oosten van de Houwenberg. Guillon noemt de Duivel ook, samen met de Hel. Hij heeft uit dit gebied enkele vondsten in zijn collectie, de nrs. 40-443 (GAR, toegangsnummer 6002 Archief en handschriftencollectie van Charles Guillon, notaris te Roermond, nr. 3).

41 De Grooth, 'De sierschijf van Helden', 68.

42 Ibidem, 68.

Hetzelfde gebied als figuur 13, maar nu uit de periode 1837-1844. (Grote Historische Provincie Atlas, bladen 182 en 192) 1: Kesselsche Velden, 2: Kesselder Peel.

plaats zijn weggenomen.⁴³ Het in de eerste vondstberichten ten onrechte genoemde dorp Kessel als vindplaats, zou zijn oorsprong vinden in de vindplaats Kesselsche Velden.

Bij die vaststelling zijn drie opmerkingen te maken. De eerste is dat De Grooth ervan uitging dat de sierschijf rond 1844 zou zijn gevonden, maar volgens de topografische kaart van 1837-1844 blijkt het gebied de Kesselsche Velden dan al te zijn afgeveend. Er werd daar dus in 1844 niet meer gewerkt, al is niet uit te sluiten is dat op lokale schaal nog veenwinning plaatsvond. Inmiddels is ook duidelijk dat de schijf al in 1840 bekend was. Mochten de ring-

kraag uit 1807 en de sierschijf van Helden uit 1840 een en dezelfde zijn, dan zou de Kesselsche Velden weer wel in aanmerking kunnen komen als vindplaats.

De tweede opmerking heeft te maken met het feit dat er in dit gebied ten westen van Maris, een mengeling van venen, vennen, heide en hogere zandkoppen, nog een locatie voorkomt met de naam Kessel. Het gaat om een veenaafgraving die Kesselder Peel wordt genoemd.⁴⁴

De derde opmerking is dat mogelijk familierelaties iets zeggen over de vondstlocatie en herkomst van de sierschijf. De vader van de door Janssen genoemde eigenaar, de heer Van

⁴³ Ibidem, 68

⁴⁴ Nog iets zuidelijker, ten westen van Helden, komen nog twee andere veenaafgravingen met de naam Kessel voor: Kesselder Peel en Kessels Peelken. Er zijn dus meer mogelijke vindplaatsen in dit door Stark aangegeven gebied met daarin de naam Kessel, maar het feit dat deze locaties niet ten westen van Maris liggen sluiten ze eigenlijk als vindplaatsen uit.

der Steen, was namelijk getrouwd met een Anna Kessels – hierover later meer.

STAND VAN ZAKEN

De tot nu toe beschikbare gegevens laten een verwarrend beeld zien over de herkomst, vondstplekken, het uiterlijk van één van de schijven en de eigenaars. De stand van zaken is als volgt: de eerste gepubliceerde informatie uit 1845 over de vindplaats gaat over Kessel bij Goch, hetgeen Guillon rectificeerde in 1849. Uit zijn aantekeningen blijkt dat hij in de zomer van 1840 op de hoogte was van het feit dat zich bij de heer Van der Steen, burgemeester in Meijel, een sierschijf bevond. Janssen zou dit in zijn aantekeningen verhaspelen tot ‘burgemeester Meijel’ uit Kessel.

Barthel van der Steen (1789-1859) was burgemeester van Meijel in de periode 1819 tot zijn dood in 1859. In 1837 en 1838 correspondeerden Van der Steen en Guillon over urnvondsten in Meijel en Deurne, maar repten met geen woord over de sierschijf.⁴⁵ De vondstlocatie Kesselsche Velden is daarbij niet erg aannemelijk. In 1840, als de sierschijf voor het eerst in aantekeningen opduikt, was het gebied reeds afgeveend. Als vindlocaties in dat jaar – en als Kessel een woord is dat met de vindplaats moet worden geassocieerd – komt de Kesselsche Peel in de nabijheid van de Houwenberg, ook in beeld. Als de ringkraag van Meijel en de sierschijf van Helden dezelfde zijn, en het vondstjaar 1807 is, dan gooien de herkomstplaatsen Kesselsche Velden en de Kesselsche Peel beide hoge ogen. In de Kesselsche Velden werd in die periode gewerkt en de schijf kwam in handen van burgemeester Goossens van Meijel, maar of deze in de gemeente Meijel of Helden gevonden was, is niet zeker. Over de rechten op delen

van dit gebied is lang gestreden tussen beide gemeenten.⁴⁶

De ringkraag van 1807 is gevonden op Meijels grondgebied, of op een terrein dat als zodanig werd beschouwd. Anders is het bijna niet te verklaren dat de ringkraag in het bezit kwam van de burgemeester van die gemeente. Al is het denkbaar dat Goossens eigenaar was van stukken grond die buiten de gemeente lagen, bijvoorbeeld ten noordwesten van Panningen.⁴⁷ Of de schijf in deze wat schemerige grenszone op het grondgebied van de gemeente Helden of Meijel gevonden is, zal echter wel nooit achterhaald kunnen worden.

Als eigenaars van de schijven werden achterenvolgens burgemeester Theodoor Goossens, een heer Van der Steen – beiden uit Meijel –, Johannes Michael Engels, de burgemeester van Helden, de erven Engels en Guillon genoemd. Behalve dat het eigenaarschap van de ringkraag en de sierschijf hen met elkaar verbindt, is er ook nog een andere sterke band: ze zijn allemaal familie van elkaar.

FAMILIERELATIES

Zowel in Meijel als in Helden was een kleine dorpselite verantwoordelijk voor het openbaar bestuur en andere posten die voor de gemeenschap vervuld konden worden. De familienamen van die personen volgend, valt direct op hoeveel onderlinge relaties er bestonden tussen de verschillende burgemeestersfamilies. De bij de vondst van de ringkraag van Meijel en bij de sierschijf van Helden genoemde personen behoren tot families die bestuurlijk en qua verwantschap nauw met elkaar verbonden zijn.

Bij de ontdekking van de ringkraag in 1807 wordt de naam van de burgemeester van Meijel genoemd. Dat was Theodoor Goossens (1758-

45 Universiteit Tilburg Brabant-Collectie, Inv. nr. KHS A2 (Correspondentie C.R. Hermans), brieven van Barthel van der Steen aan Ch. Guillon, 23.06.1837 en 06.03.1838.

46 Over het landschap en grondgebruik zie J. Pouls, ‘Meijel, dorp en landschap rond 1840’ in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel* (Meijel 2009) 170-175.

47 Vader en zoon Goossens waren grootgrondbezitters en o.a. eigenaar van woeste gronden in Meijel en Helden.

1839) die was getrouwd met Marie Elisabeth van der Steen. Vanaf 1790 was hij burgemeester van Meijel. Op 1 augustus 1794 werd Meijel onderdeel van de Franse republiek. Het lag in het departement Nedermaas en Maastricht was de hoofdstad. Direct bestuurlijk viel Meijel onder Heythuysen en Arnoldus van der Steen (1751-1827?), de zwager van Theodoor Goossens, werd in Heythuysen burgemeester. Arnoldus benoemde dus zijn zwager, Theodoor Goossens, tot eerste ambtenaar van Meijel, de hoogste gezagdrager op dat moment in het dorp. Zij waren ook nog compagnons in een handelsfirma.⁴⁸ Op 25 mei 1800 werd Goossens opnieuw burgemeester (*maire*) van het dorp.⁴⁹ Hij zou het burgemeestersambt tot 1815 uitoefenen met een korte onderbreking in 1803.

Het is niet onbelangrijk hier ook kort de politieke situatie van Meijel in de Franse tijd te schetsen en aandacht te besteden aan die korte onderbreking van het burgemeesterschap van Goossens. In 1803 werden er in Meijel namelijk onregelmatigheden geconstateerd bij de loting van jongelingen voor het Franse leger. Theodore Goossens werd daarvoor verantwoordelijk gehouden en op non-actief gesteld. Hoe nauw verweven bestuur en familie in die tijd waren, blijkt uit de aanstelling van Jean Goossens, de broer van Theodoor, als tijdelijk burgemeester. Jean was op dat moment ook burgemeester van Roggel.⁵⁰ Uit nader onderzoek van de fraudebeschuldiging bleek dat de beperkte kennis van het Frans van de burgemeester de oorzaak was en werd Theodoor weer in zijn functie hersteld. Na zijn terugtreden in 1815 werd hij voor een korte periode opgevolgd door Leonard Gerits. Daarna zou een Van der Steen als burgervader worden aangesteld. Op 20 ok-

tober 1819 werd Barthel van der Steen (1789-1859), zoon van Goossens' zwager Arnoldus van der Steen, de nieuwe burgemeester van Meijel. Hij zou tot zijn dood over een periode van veertig jaar burgemeester zijn.

Joannes Michael Engels (1791-1846), burgemeester van Helden. (naar Verhaegh 1991, 80).

De dochter van het echtpaar Theodoor Goossens en Marie Elisabeth van der Steen, de in 1794 geboren Anna Dorothea, zou in 1819 in het huwelijk treden met Joannes Michael Engels (1791-1846).⁵¹ Engels was in 1814 benoemd tot burgemeester van Helden en zou dat zijn, tot zijn dood in 1846. Dit huwelijk is opvallend

48 H. Willems, 'Een regentenfamilie met herbergen' in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel*. (Meijel 2009) 113.

49 Ibidem, 113.

50 Willems, H., 'Meijel bleef Meijel onder Fransen en Belgen' in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel*. (Meijel 2009) 137-139.

51 Willems, 'Een regentenfamilie met herbergen' 114.

omdat de gemeenten Meijel en Helden op bestuurlijk vlak vaak overhoop lagen over rechten en eigendommen in de Peel, maar blijkbaar stond dit een huwelijk van de kinderen van de burgemeesters niet in de weg. Het echtpaar kreeg tien kinderen, waaronder Maria Elisabeth (1821-1851), die in 1849 zou trouwen met Charles Guillon. Na de dood van zijn vrouw zou Joannes Michael Engels in 1834 hertrouwen met Christina Petronella Verhaegh. Ze kregen nog twee kinderen.

Binnen deze nauw met elkaar verbonden families Van der Steen, Goossens en Engels circuleerden de ringkraag van Meijel en sierschijf van Helden. De in 1807 gevonden ringkraag van Meijel was in het bezit van Goossens en is daar enkele jaren voor de dood van de burgemeester in 1839 nog gezien (tabel 1, scenario 1). Daarna zijn er geen eenduidige meldingen meer over de ringkraag. Rond 1840 schrijft Guillon dat de heer Van der Steen in Meijel, de neef van Goossens, in het bezit is van een ‘plaat’, maar of hij op de sierschijf doelde of de ringkraag is niet duidelijk. Als het om de ringkraag zou gaan dan was die in het bezit gekomen van Goossens’ neef (tabel 1, scenario 2). Mogelijk ging die over van burgemeester naar burgemeester, maar dit is niet waarschijnlijk. De ringkraag lijkt na de dood van Goossens in handen van zijn neef Barthel van der Steen te zijn gekomen, als Guillon daarop doelde toen

hij hem eigenaar van een ‘plaat’ noemde. Als Guillon met de ‘plaat’ bij Van der Steen op de sierschijf doelde, dan zijn de ringkraag en de sierschijf mogelijk dezelfde. Dan is er een lange lijn denkbaar waarlangs deze schijf van hand tot hand is gegaan. (tabel 1, scenario 3) De schijf migreerde dan binnen de families waarbij persoonlijke belangstelling en verwantschappen een rol kunnen hebben gespeeld.

Tot slot is er de mogelijkheid dat de ringkraag en sierschijf twee aparte objecten zijn. In dat geval kan de sierschijf in bezit zijn geweest van Van der Steen en via burgemeester Goossens in de collectie van Guillon zijn beland (tabel 1, scenario 4). Een andere mogelijkheid is dat de sierschijf alleen maar in het bezit is geweest van Engels en zo, via het huwelijk van de dochter van Engels met Guillon, eigendom van de notaris is geworden. (tabel 1, scenario 5) Een jaar vóór het huwelijk bezocht J.L.F. Janssen, conservator bij het Rijksmuseum van Oudheden, Guillon en beschreef zijn collectie. Hij repte toen met geen woord over de sierschijf, maar deed dat kort na 1849, na het huwelijk van Guillon, wel. Het huwelijksgeluk zou overigens maar kort duren, want in 1851 overleed de vrouw van Guillon, kort na de dood van hun enige kind. Guillon liet een groot grafmonument op de begraafplaats in Panningen voor haar oprichten.

Scenario	1807	1840	Na 1840	Na 1846	
1	Goossens	Goossens			Ringkraag
2	Goossens	► v.d. Steen			Ringkraag
3	Goossens	► v.d. Steen	► Engels	► Guillon	Ringkraag/Sierschijf
4		v.d. Steen	► Engels	► Guillon	Sierschijf
5			Engels	► Guillon	Sierschijf

Tabel 1 De eigendomsverhoudingen van de ringkraag van Meijel en de sierschijf van Helden.

Het grafmonument van de familie Charles Guillon, centraal op de begraafplaats in Panningen. Het kwam in 1855 gereed. Na de dood van Charles werd hij hier ook bijzet. (foto Leo Verhart).

HALVEMAANVORMIGE SIERSCHIJVEN

De eigenaar van de ringkraag uit Meijel, burgemeester Goossens, moet in 1807 overtuigd zijn geweest van de ouderdom van de vondst. Hoewel Wesselman in 1840 een vergelijking met ringkragen van militairen maakte die hij uit zijn jeugd zal hebben gekend, bedoelde hij niet dat het er een was. Ook het feit dat de heer Van Ke-verberg uit Kessel ermee naar Parijs zou zijn gegaan, onderstreept dat het om een oud en belangrijk voorwerp gaat.

Halvemaanvormige sierschijven zijn bekend uit de Romeinse wereld, maar zijn erg zeldzaam. Op de borstkurassen en op banierstaven droegen Romeinse militairen eretekens, die waren ontvangen na successen in de strijd voor het Romeinse rijk. Meestal waren die rond en relatief klein, in een enkel geval halvemaanvormig. De op de standaarden aangebrachte halvemaanvormige sierschijven waren meestal onversierd en hadden meer de vorm van een maansikkel. Halvemaanvormige *phalerae* die op de kleding van mensen of paarden werden gedragen zijn uitermate zeldzaam. Vrijwel altijd waren ze rond en meestal gedecoreerd met een portretkop. Een van de weinige halvemaanvormige sierschijven is gevonden in het Duitse Lauersfort.⁵² Dat de ringkraag van Meijel een Romeinse *phalera* is, kan een mogelijkheid zijn, maar dan gaat het om een zeer opmerkelijke vondst. Zoals gezegd, halvemaanvormige *phalerae* zijn zeer zeldzaam en al helemaal met daarop zoveel afgebeelde dieren.

In het mogelijke herkomstgebied van de sierschijf van Helden, Thracië en de streek rond de Zwarte- en Kaspische Zee, ontbreken eveneens halvemaanvormige sierschijven. Een overzicht uit 2009 maakt duidelijk dat uitsluitend ronde schijven voorkomen en andersoortige vormen ontbreken.⁵³ Dat geldt zowel voor het westelijke

Een moderne Romeinse centurio draagt de replica's van de *phalerae* van Lauersfort. In het midden de min of meer halvemaanvormige *phalera*. (foto eBay).

deel van het verspreidingsgebied, waar Griekse invloeden meer zichtbaar zijn, als in het meer oostelijke gebied.

De enige niet ronde *phalera* met een Thracische herkomst die mij bekend is, komt uit de schatvondst op het Kanaaleiland Sark.⁵⁴ Daar werd in 1718 door enkele grondwerkers een urn ontdekt met daarin dertien zilveren sierschijven (*phalerae*) en achttien zilveren munten.⁵⁵ Enkele jaren later, in 1725, werden de voorwerpen getekend en de objecten kwamen in bezit van Algernon Seymour, Earl of Hertford (1684-1750). Na zijn dood werden de voorwerpen niet meer teruggevonden. Wat er mee is gebeurd, is onbekend.⁵⁶

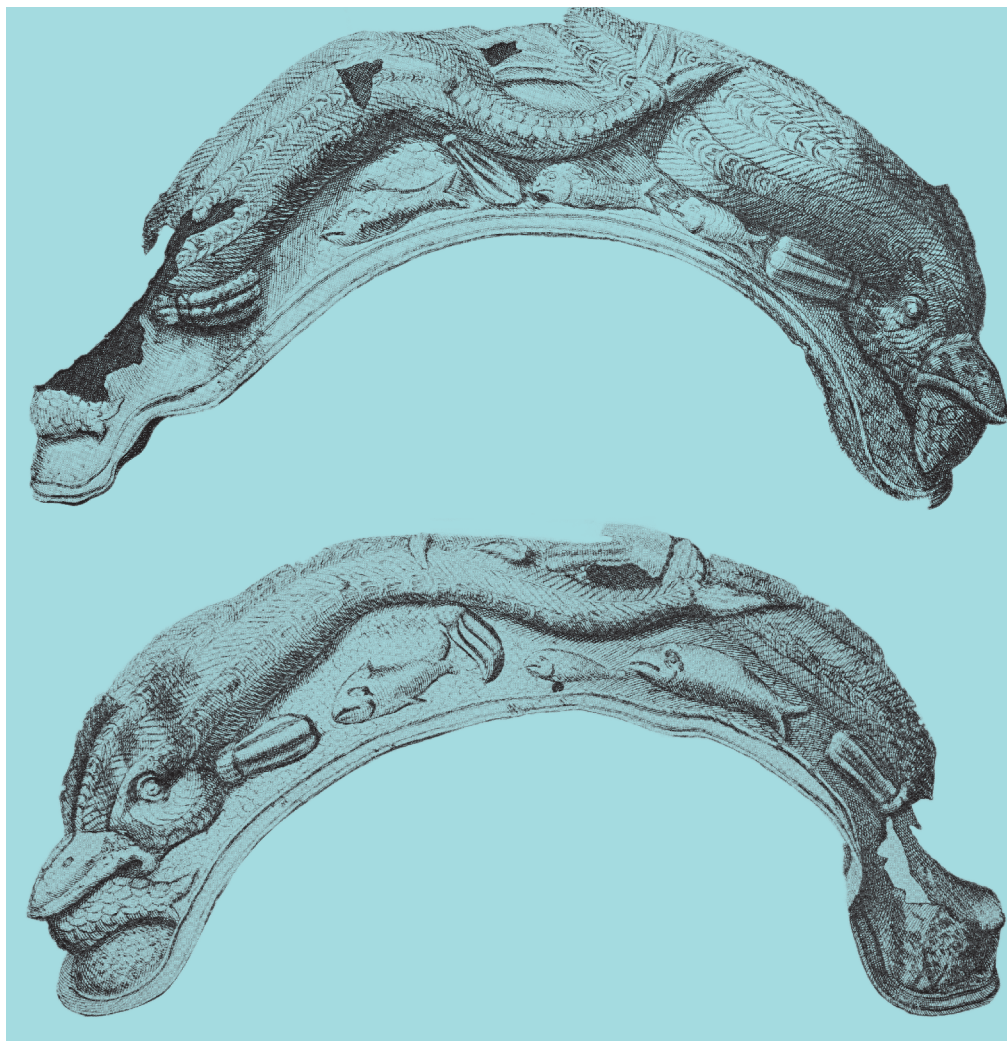
52 M. Matz, *Die Lauersforter Phalerae*, (Berlijn 1932).

53 Valeriu Sirbu, S. & V. Bărcă, 'Figurative Representations on the Phalerae Found between the Ural, the Caucasus and the Balkan Mountains (2nd-1st Century BC)' in: L. Nikolova, M. Merlini & A. Comşa (Ed.), *Circumpontica in Prehistory: Western Eurasian Studies* (Oxford 2009) 225-256.

54 Allen, D.F., 'The Sark Hoard' in: *Archaeologia, or Miscellaneous Tracts relating to Archaeologia*, vol. 103 (1971) 1-31.

55 <https://jerryglover.wixsite.com/jerryglover/sark-hoard> (26.09.2024; Allen 'The Sark Hoard').

56 Allen 'The Sark Hoard', 1-5.

De voor- en achterzijde van de langwerpige gebogen phalera van het eiland Sark. (naar Allen 1971, Plate IV en V).

Van de dertien *phalerae* zijn er twaalf rond en één heeft een langwerpige gebogen vorm. Het langwerpige exemplaar is 21,7 cm lang en 6 cm breed en versierd met afbeeldingen van twee – volgens Derek Allen – dolfijnen die beide een vis in de bek hebben.⁵⁷ De vissen hebben op de rug en zijkanten een versiering die sterk doet denken aan beenplaten van steuren. Ook de

snuit doet aan deze vis denken, maar de kenmerkende voeldraden onder de bek ontbreken. Verder zijn er nog zwemmende vissen te zien. Allen noemt de langwerpige en gebogen *phalera* volkomen uniek en kende geen parallellen. Voor de functie dacht hij aan de versiering van een zadel. Mocht de ringkraag van Meijel uit 1807 inderdaad een halvemaaanvorm hebben en

⁵⁷ Ibidem, 6-8.

versierd zijn met dieren, dan zou het stuk van Sark als enige tegenhanger kunnen worden opgevat.

DE LAATSTE STROHALM: DE SIERSCHIJF IN PARIJS

Helaas lukte het niet om aantekeningen te vinden van het bezoek aan Parijs van baron van Keverberg na de ontdekking van de ringkraag van Meijel in 1807. Het meest aannemelijk is dat Van Keverberg oudheidkundigen bij het in 1793 geopende *Musée du Louvre* heeft geraadpleegd, maar het kan natuurlijk ook een ander oudheidkundig genootschap of een particulier zijn geweest. Het archief van het Louvre over de periode 1805-1810 is overgedragen aan de *Archives Nationales* in Parijs, maar raadpleging van de digitale registers levert geen vermelding op van de baron van Keverberg in relatie met een sierschijf uit Meijel.⁵⁸ Het betekent dat we geen uitsluitsel kunnen krijgen over de vorm van de vergulde plaat, de ringkraag, met leeuwen, panters en hiërogliefen. Hoewel de zoektocht toch sterk het karakter had van het zoeken naar een speld in een hooiberg en zonder resultaat bleef, leverde het onverwachts belangrijke informatie op over de sierschijf in de periode na de dood van Guillon tot aan de veiling van zijn archeologische collectie in 1890.

Tijdens de zestien jaar durende onderhandelingen tussen Constant Guillon, de erfgenaam

van Charles Guillon en nieuwe eigenaar van de collectie, en het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, werd regelmatig onderling contact gezocht. In 1879 bezocht de conservator Willem Pleyte de erven Guillon op doorreis naar Maas-tricht. Er kwam geen schot in de zaak, maar wel kreeg hij een gipsen kopie van de sierschijf mee.⁵⁹

Tijdens de onderhandelingen, en ook tijdens het bezoek van Pleyte, schermde de Roermondse advocaat regelmatig met de dreiging dat er ook buitenlandse kopers waren voor de collectie van zijn broer. Er werd aangenomen dat dit een loos dreigement was om de onderhandelingen te versnellen en een hogere prijs te bedingen. Toch blijkt er interesse te zijn geweest vanuit het buitenland.⁶⁰

In 1867 werd het *Musée d'Archéologie Nationale* (MAN), gevestigd in het voormalige koninklijke paleis in Saint-Germain-en-Laye, geopend. De groei was onstuimig en het collectiegebied dat werd bestreken groot.⁶¹ Vondsten uit de rest van Europa konden er ook een plaats in krijgen. Na veertien jaar onderhandelen met het RMO besloot Constant Guillon het MAN te benaderen voor de verkoop van het topstuk uit de verzameling van zijn broer. In september 1888 schreef hij over de bijzondere vondst, afkomstig is uit de verzameling van zijn overleden broer, die hij onder zijn beheer had.⁶² Hij verwees naar de catalogus en

58 Van Keverberg komt in vier inventarissen voor, maar deze hadden alle een politiek-bestuurlijke achtergrond. Er waren geen dossiers over Meijel en een sierschijf. Wel waren er in relatie tot de plaats Meijel dossiers over de infrastructuur en eigendomsverhoudingen. (<https://www.siv.archives-nationales.culture.gouv.fr/siv/rechercheconsultation/recherche/ir/rechercheGeneralisteResultat.action?searchText=keverberg&formCaller=GENERALISTE>) (geraadpleegd 16.11.2023)

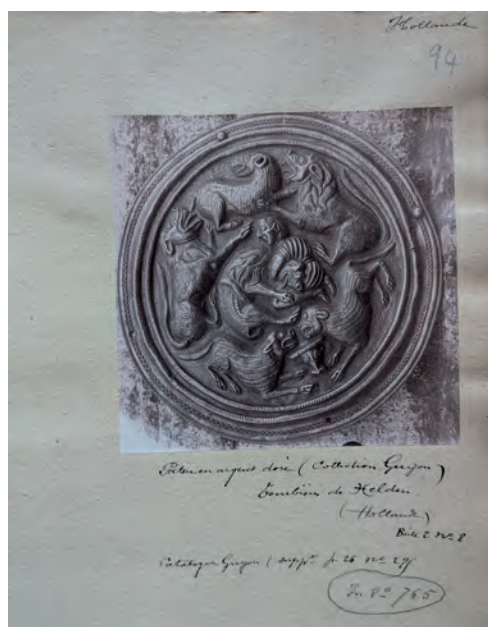
59 Archief RMO, brievenarchief, ontvangen brieven, 23.10.1879 (Pleyte). Een artikel over deze reis is in voorbereiding. Die kopie lijkt niet door Pleyte naar het museum te zijn meegenomen. In de inventarisboeken komt die niet voor. Wel ontving het museum van Pleyte's reisgenoot, ritmeester J.A. Ort, een half jaar later, in juli 1880 een schenking van diverse archeologische voorwerpen, waaronder een gipsen kopie van de sierschijf. Het is aannemelijk dat dit het exemplaar is dat ze van Constant Guillon kregen. Het werd ingeboekt onder nummer BO 25, maar is niet bewaard gebleven.

60 Behalve uit Parijs was er ook belangstelling vanuit het Nationaal Museum voor Schone Kunsten in Brussel (Leclercq, 'Itinéraire d'une hache').

61 C. Lorre, 'Cent cinquante ans d'archéologie comparée au musée d'Archéologie nationale' in: *Antiquités nationales* 47 (2017) 63-67.

62 Archief MAN, dossier Guillon, ontvangen brief, 10.09.1888.

schreef dat de schijf zich op dat moment bij zijn zwager Joseph Sax in Brussel bevond. Vervolgens benadrukte hij het waardevolle karakter van de sierschijf. Een antiquair uit Amsterdam had er 10.000 francs voor geboden, en een nog hoger bod, van 12.000 francs, was van de Amerikaan, de heer Van der Bilt.⁶³ Guillon wilde echter niet dat de schijf naar Amerika verdween. Aan het eind van zijn brief memoreerde hij dat zich nog meer Romeins en Germaans materiaal in de verzameling bevond en mischien was daar ook belangstelling voor?

De foto die gemaakt is van de sierschijf van Helden in 1888 in het Musée d'Archéologie Nationale in Parijs. Vermoedelijk is de opname van een kopie. (foto Musée d'Archéologie Nationale, Parijs).

Erg veel schot zat er niet in de zaak. De schijf was inmiddels in Parijs en er werd een afgietsel gemaakt en een foto.⁶⁴ Na wat heen en weer geschrijf, werd er door het Parijse museum een bod gedaan van 2500 francs.⁶⁵ Daar kon Guillon niet mee akkoord gaan en deed hij, na nog eens het belang en de bijzonderheid van de sierschijf uiteengezet te hebben, een tegenbod van 6000 francs. Eigenlijk al overtuigd dat het op niets zou uitlopen, gaf hij alvast het adres van zijn zwager waar de sierschijf naar toe teruggestuurd kon worden. Dat zou ook gebeuren, want het museum in Parijs staakte de onderhandelingen. Twee jaar later schreef Guillon opnieuw aan het *Musée d'Archéologie Nationale*.⁶⁶ De veiling in Amsterdam was achter de rug, maar de sierschijf was daar ook niet verkocht. Guillon deed nog een ultieme poging. Hij noemde nu belangstelling van Engelse zijde, en dat van die kant er een bod lag van 2500 francs. Guillon gunde de vondst echter aan *Musée d'Archéologie Nationale* en had een aankoopbedrag van 3000 francs in gedachte. Mocht dat niet lukken dan ging de schijf maar naar Londen of Keulen. Het liep op niets uit; het Parijse museum ging niet mee in zijn voorstel. Uiteindelijk bereikte hij in datzelfde jaar 1890 overeenstemming met het RMO.

In Parijs zelf kreeg de schijf ook de aandacht die het verdiende. In een korte bijdrage ging de archeoloog M. Robert Mowat in op de vondst die in het verre Nederland was gedaan, tijdens een bijeenkomst van de *Société Française d'Archéologie* op 22 januari 1890.⁶⁷

Opmerkelijk is dat in 1894 het *Musée d'Ar-*

63 Het gaat om Cornelis Van der Bilt II (1843-1899). Hij was in augustus 1880 in Nederland en in de kranten is te lezen dat hij makkelijk in een middagje voor enkele duizenden guldens porselein en antiquiteiten aanschafte (Algemeen Handelsblad, 14.08.1880).

64 Overigens beschikte Constant Guillon ook over afgietsels. In oktober 1879 werd hij bezocht door de conservator van het RMO W. Pleyte. Hij kwam aan bij de Roermondse advocaat tijdens een week durende reis door Limburg en wilde informatie inwinnen over hoe het stond met de verkoop van de verzameling. Daar zat geen schot in, maar hij kreeg wel een afgietsel van de sierschijf mee (Archief RMO, brievenarchief, ingekomen brief, 23.10.1879 (Pleyte)).

65 Archief MAN, dossier Guillon, ontvangen brief, 10.09.1888.

66 Ibidem, 30.04.1890.

67 Anoniem (1890), 86-87.

chéologie Nationale opnieuw een poging ondernam om een kopie van de sierschijf voor het museum te verkrijgen. Nu ging het verzoek naar het RMO, sinds enkele jaren de eigenaar van de schijf. De directeur van het MAN, Salomon Reinach, vroeg op 13 november 1894 of het mogelijk was dat zijn museum een kopie zou kunnen krijgen van de grote zilveren medaille uit Roermond.⁶⁸ Pleyte bevestigde dat dit mogelijk was en het museum ging aan de slag.⁶⁹ Op 22 november 1894, precies een week later, ging een 1,4 kilogram wegend pakket per post naar Parijs. In het pakket zat een kopie van de sierschijf en een foto. In de begeleidende brief stelde de directeur W. Pleyte voor dat in ruil het Parijse museum een Frankisch object zou sturen.⁷⁰ Tevens verwees hij naar de publicatie van Stark. Reinach bedankte het museum hartelijk voor het stuk na de behouden aankomst in St. Germain-en-Laye.⁷¹ Het Parijse museum was niet de enige die over een kopie zou beschikken. Twee jaar later ging er een exemplaar naar het nationale museum van Zweden (*Statens historiska*) in Stockholm.⁷² Daar is het nog steeds te vinden.⁷³

BESLUIT

De vondst van één of twee schijven in de Peel nabij Meijel en Helden is omgeven door een reeks van verwarringen en onduidelijkheden. In het verleden zijn uit die berichten keuzen gemaakt op grond van de beschikbare kennis van dat moment. Is er sprake van een tweede schild, en zo ja, wat is er met dit object gebeurd? Nu nieuwe gegevens aan het licht zijn gekomen, moet het beeld van de ontdekking iets genuanceerd en bijgesteld worden.

De ontdekking van twee vergulde, zilveren schijven waarop een keur aan dieren, onder andere leeuwen, zijn aangebracht en die in een

kort tijdbestek in een klein gebied in de omgeving van Helden en Meijel zijn gevonden, is een zeer uitzonderlijke gebeurtenis of reeks van gebeurtenissen. Afgaande op het uiterlijk, een halvemaanvormige ringkraag gevonden in 1807 in Meijel en een ronde sierschijf gevonden vóór 1840 in Panningen, zou het om twee aparte vondsten moeten gaan. Op de vraag hoe die vondst van 1807 er precies heeft uitgezien, zou de informatie van de heer baron van Keverberg uitsluitel kunnen geven. Hij is met die vondst naar Parijs geweest, maar het is niet gelukt daarover meer gegevens te achterhalen. Ook parallellen voor de versierde ringkraag van Meijel in de Thracische wereld ontbreken geheel en de enige mogelijke tegenhanger is een exemplaar op het Kanaaleiland Sark. Ondanks het feit dat de twee voorwerpen in de nabijheid zijn gevonden en de zeldzaamheid van halvemaanvormige *phalerae*, zou de oudste vondst vanwege de vorm een andere moeten zijn dan de sierschijf van Helden. Het is uitzonderlijk en opvallend dat het kostbare object uit Meijel zo weinig sporen heeft achtergelaten. Geen oudheidkundige uit die tijd heeft er over bericht en de latere eigenaar van de sierschijf van Helden, Charles Guillon, heeft deze oudere vondst nooit genoemd.

De ringkraag en sierschijf hebben dan wel volgens het oudste vondstbericht een afwijkende vorm, maar verder zijn er heel veel overeenkomsten. Het zijn verguld zilveren objecten waarop afbeeldingen zijn aangebracht van een aantal verschillende dieren, waaronder leeuwen. De beide stukken zijn in vrijwel hetzelfde gebied gevonden en de opeenvolgende eigenaars hebben een lang doorlopende familieband. Vanuit dat perspectief acht ik het nog steeds aannemelijk dat de ringkraag van Meijel

68 Archief RMO, brievenarchief, ontvangen brieven, 13.11.1894 (Salomon Rheinach).

69 Ibidem, verzonden brieven, 15.11.1894 (Salomon Rheinach).

70 Ibidem, 22.11.1894 (Salomon Rheinach).

71 Ibidem, ontvangen brieven, 27.11.1894 (Salomon Rheinach).

72 Ibidem, 17.11.1896, 21.11.1896, 26.11.1896 (Almgren).

73 Het gaat om een gipsen kopie, inventarisnummer 10272 (e-mail, 12.03.2025 (Thomas Eriksson)).

uit 1807 en de sierschijf van Helden wel eens een en hetzelfde object kunnen zijn. Het zijn er dan dus geen twee, het is er maar één. Evenwel, hard bewijs ontbreekt en nogmaals, uitsluitel daarover had het bezoek van de baron van Ke-verberg aan Parijs kunnen geven, maar daar zijn geen sporen van teruggevonden. Alle ge-volgde sporen om meer over de achtergrond van de beide vondsten te weten te komen, lopen uiteindelijk dood, maar hebben wel nieuwe in-formatie opgeleverd over personen die zich met de schijf hebben beziggehouden en wat voor rol de schijf in de internationale archeologische wereld speelde; een schrale troost.

Tot slot mag nog een opmerking gemaakt worden over de naam. De sierschijf van Helden is natuurlijk zo ingeburgerd dat wijziging niet meer mogelijk is, maar eigenlijk is die her-komstplaats de minst waarschijnlijke. Hoewel de exacte vondstlocatie niet achterhaald kon worden, is het aannemelijk dat het vondstge-bied de Peel is, ten noordwesten van Helden, in het grensgebied van Noord-Brabant en Lim-burg, het grensgebied van Helden en Meijel ook. Guillon gaf aan dat de schijf bij Panningen was gevonden, weliswaar onderdeel van de ge-meente Helden. De sierschijf van Panningen zou dus correcter zijn als naamdrager. Laten we echter de verwarring niet groter maken en de naam 'sierschijf van Helden' handhaven. Uiteindelijk doet het natuurlijk niets af aan de schoonheid van het object.⁷⁴

AFKORTINGEN

GAR	Gemeentearchief Roermond
RMO	Rijksmuseum van Oudheden, Leiden
MAN	Musée d'Archéologie Nationale, Parijs
UB	Universiteitsbibliotheek, Leiden

BIBLIOGRAFIE

- Aa, J. van der, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden* 9 (Gorinchem 1847).
- Allen, D.F., 'The Sark Hoard' in: *Archaeologia, or Miscellaneous Tracts relating to Archaeologia*, vol. 103 (1971) 1-31.
- Anoniem, 'Chronique de Société nationale des anti-quaires de France' in: *Bulletin Monumental* 56 (1890) 86-91.
- Anoniem, 'Erinnerungen an Domkapitular Joseph Aldenkirche' in: *Was bietet Viersen?*, 14 (1962) Heft 4 23-24.
- Arneth, J., *Monumente des k. k. Münz- und Antiken-Cabinettes in Wien. Die antiken Gold- und Silber-Monumente des k. k. Münz- und Antiken-Cabinettes in Wien* (Wenen 1849).
- Grooth, M.Th. de, 'De sierschijf van Helden' in: *Oudheidkundige Mededelingen uit het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden* 67 (1987) 67-77.
- Habets, J.J., 'Découvertes d'antiquités dans le duché de Limbourg' *Publications de la Société historique et archéologique dans le duché de Limbourg* 18 (1881) 3-300.
- Heberle, J.M., *Katalog der reichhaltigen Kunst-Sammlungen der verstorbenen Advocat C. Guillon in Roermond, ... Christian Ludwig Bokelmann in Berlin und R.R... in Flammersheim etc. etc. Hervorragende orientalische Porzellane und Delfter Fayencen, europäische Porzellane, Töpfereien und Majoliken, geschliffene und emaillierte Gläser, Glasscheiben, Arbeiten in Elfenbein und Email, Arbeiten in Gold, Silber, Bronze, Kupfer, Eisen und Zinn, textile Arbeiten,*

74 Velen hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit artikel. In alfabetische volgorde: Hélène Bendejacq (*Musée d'Archéologie nationale*, Parijs), Jean Beyers (Roermond), Mariëlle Bulsink (RMO, Leiden), Herman Cropvoets (Meijel), Ton van Daelen (Baarlo), Wim Daniëls (Heemkundevereniging Helden), Renske Dooijes (RMO, Leiden), Thomas Eriksson (*Statens historiska museer*, Stockholm), Marcus Ewers (Viersen), Carsten Felgner (Lempertz, Keulen), Marjorie de Grooth (Bad Münstereifel), Ruurd Halbertsma (RMO, Leiden), Reinhold Hörkens (Viersen), Rudolf Kahlfeld (*LandesMuseum*, Bonn), Hans van den Laarschot (Asten), Jac Lemmens (GAR, Roermond), Stan Linsen (Beesel), Christine Lorre (*Musée d'Archéologie nationale*, Parijs), Ronald Louer (Provinciaal Depot Bodemvondsten Noord-Brabant, Den Bosch), Ton Lupak (Restaura, Heerlen), Wiel Luys (Reuver), Jaap Maessen (Brabant-collectie, Universiteit Tilburg), Marieke van Meer (Bijzondere Collecties, Universiteits Bibliotheek, Leiden), Soline Morinière (*Musée d'Archéologie nationale*, Parijs), Peter van Nistelrooij (Oss), Kim Onderwater (RMO, Leiden), Heikki Pauts (RMO, Leiden), Jos Pouls (Meijel), Michael Schmauder (*LandesMuseum*, Bonn), Antje Schünemann, (*LandesMuseum*, Bonn), Emy Thorissen (Brabant-collectie, universiteit Tilburg) en Gerard Venner (Roermond). Ik dank hen allen hartelijk voor al die hulp.

- Miniaturen, Arbeiten in Stein, Perlmutter etc., japanische Lackarbeiten, Möbel, Einrichtungs-Gegenstände, Arbeiten in Holz etc. etc. Versteigerung zu Köln den 12. bis 18 December 1894.* (Keulen (H. Lempertz' Söhne) 1894).
- Kaul, F., 'The Gundestrup Cauldron: Thracian Art, Celtic Motifs' in: *Études Celtiques*, 37 (2011) 81-110.
- Kluijtmans, H., *E palude emergo. Uit het veen kwam ik boven. Nieuwe feiten en inzichten Peelvondsten* (Grashoek 2010).
- Kluijtmans, H., *De Gouden Peelhelm* (Soesterberg 2020).
- Laarschot, H. van der, 'Romeins goud in de Peel' in: *De Trompetter* (3 maart 2010) 7.
- Leclercq, W., 'Itinéraire d'une hache en bronze, de Molenbeersel (Limbourg, Belgique) aux Musées royaux des Arts décoratifs et industriels de Bruxelles', in: J.-M. Doyen (red.), *De l'Escaut au Nil. Bric-à-brac en hommage à Eugène Warnebol à l'occasion de son 65e anniversaire* (Guides archéologiques du Malgré-Tout) (Treignes 2022) 293-302.
- Lorre, C., 'Cent cinquante ans d'archéologie comparée au musée d'Archéologie nationale' in: *Antiquités nationales* 47 (2017) 63-67.
- Matz, M., *Die Lauersforter Phalerae* (Berlijn 1932).
- Michels, M.H.H., *Genealogie der Familie Franssen te Tegelen van 1651 tot heden.* (Venlo 1914).
- Poell, G.M., *Beschrijving van het hertogdom Limburg* (Weert 1851).
- Pouls, J., 'Meijel, dorp en landschap rond 1840' in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel* (Meijel 2009) 170-175.
- Reuvsen, C.J.C., C. Leemans & L.J.F. Janssen, *Oudheidkundige kaart van Nederland en België.* (Leiden 1845)
- Schnurbein, S. von, 'Dakisch-Thrakische Soldaten im Römerlager Oberaden', in: *Germania* 64 (1986) 409-431.
- Șirbu, V. & V. Bărcă, 'Figurative Representations on the Phalerae Found between the Ural, the Caucasus and the Balkan Mountains (2nd-1st Century BC)' in: L. Nikolova, M. Merlini & A. Comșa (Ed.), *Circumpontica in Prehistory: Western Eurasian Studies* (Oxford 2009) 225-256.
- Stark, K.B., *Städteleben, Kunst und Alterthum in Frankreich: nebst einem Anhang über Antwerpen* (Jena 1855).
- Stark, B., 'Drei Metallmedaillons rheinischen Fundorts' in: *Bonner Jahrbücher* 58 (1876) 1-57.
- Venner, Gerard, 'Charles Guillon (1811-1873) Een notable verzamelaar en zijn omgeving' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 154 (2018) 161-203.
- Venner, Gerard, 'De historische belangstelling van Charles Guillon' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 155 (2019) 147-189.
- Verhaegh, M., *Genealogie VERHAEGH uit Limburg* (Cambria 1991).
- Verhart, Leo, 'In opdracht van de minister. De Leidse conservator L.J.F. Janssen bericht Den Haag over de archeologie in Limburg tussen 1848 en 1850 (deel 1)' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 158 (2022) 165-204.
- Verhart, Leo, 'In opdracht van de minister. De Leidse conservator L.J.F. Janssen bericht Den Haag over de archeologie in Limburg tussen 1848 en 1850 (deel 2)' in: *Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 159 (2003) 57-80.
- Willems, H., 'Een regentenfamilie met herbergen' in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel* (Meijel 2009) 110-115.
- Willems, H., 'Meijel bleef Meijel onder Fransen en Belgen' in: J. Pouls, H. Willems & H. Crompvoets (red.), *Meijel, bijzonder dorp in de Peel.* (Meijel 2009) 134-141.

ABSTRACT

Did the decorative disc of Helden have an older counterpart?

About ten years ago, a discovery report from 1840 came to light stating that a gilded silver decorative disc (*phalera*) had been found near Meijel (Netherlands) in 1807. The disc itself was not preserved. The description showed similarities with the decorative disc, which was later found nearby, in Helden. This last disc became part of the collection of the Roermond notary Charles Guillon (1811-1873) and is now in the possession of the National Museum of Antiquities (Rijksmuseum van Oudheden) in Leiden. Apart from the similarities, there was also a difference. The Meijel specimen was crescent-shaped, while the Helden piece is round. This article examines whether these discs are indeed two different finds or whether the decorative disc from Helden was already known, but as the silver decorative disc from Meijel.

According to the oldest find report, the two decorative discs may have a different shape, but there are many similarities. They are made of gilded silver and feature images of a series of animals, including lions. Both pieces were found in virtually the same area and their successive owners – mostly mayors – have a long-standing family connection.

The decorative disc from Helden originally comes from Thrace, as does the one from Meijel probably, but crescent-shaped *phalerae* are not found in the region of origin and only one possibly comparable example comes from the Channel Island of Sark. The Meijel *phalera* was taken to Paris during the French period to be shown to experts, but unfortunately no records of this visit have been preserved.

Ultimately, it was not possible to find any hard or convincing evidence that these discs are one and the same object, so we must assume that they are two separate *phalerae*. However, the search did yield new information about the year of discovery of the Helden ornamental disc, it's possible location and its eventual acquisition by the National Museum of Antiquities. In addition, new information has been discovered about the role that the Helden *phalera* played in the international archaeological museum world.